

dag."?

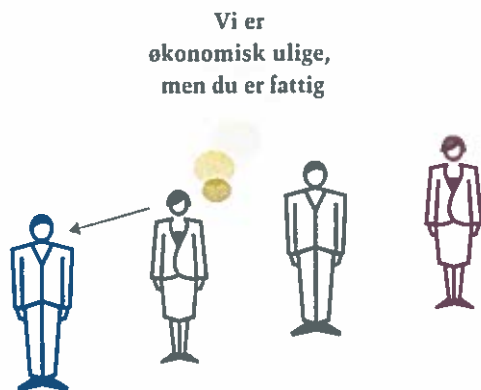
Finn K.
ske ram-
mellem

gen har det
e, mens fat-
som udtryk-
; i det sam-

e sammen-
skelner mel-
tighedom. Når
CD's grænse
ense, har vi i
lavindkomst-
n Hansen har
rvende dette
opgørelse af
anger de per-
ver afsavn og
isikerer vi at
n, som virke-
afsvavn. Og
å den ide, at
attige faktisk
et ikke nød-
ix de personer,
fattigdoms-
indkomsten,
n ifølge Euro-
: afsavn kan
Danmark er det
r ind under EU's
r af materielle

ly Speaking.
35, side 159.
Danmark - erken-
mer, Tidsskrift for
bejde, 3. årgang,
gang 2013, side

FIGUR 4.1 ULIGHED OG FATTIGDOM

4.2 Økonomiske ulighedsmål

Vender vi os mod den økonomiske ulighed i Danmark, findes der en lang række mål til at opgøre uligheden. For at illustrere mangfoldigheden i målemetoderne har vi i figuren nedenfor medtaget tre forskellige metoder:

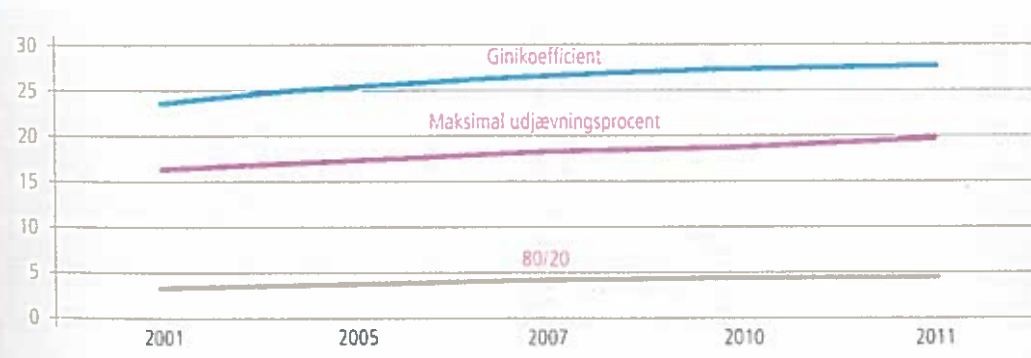
- Den maksimale udjævningsprocent
- 80/20-ulighedsmålet
- Gini-koefficienten

Kort fortalt viser den *maksimale udjævningsprocent*, hvor stor en del af den samlede indkomst som skal flyttes fra personer med indkomst over gennemsnittet til personer med en indkomst under gennemsnittet. For at skabe fuldkommen lighed i Danmark steg denne andel fra 16,5 % i år 2000 til 19,7 % i 2011. *80/20-ulighedsmålet* er en anden indikator og viser forholdet mellem den indkomstandel, som henholdsvis de rigeste 20 % og de 20 % fattigste har. Også denne metode viser en stigning fra 3,42 i år 2000 til 4,36 i 2011. Med andre ord sad de rigeste 20 % i Danmark på 4,36 gange så meget af den samlede indkomst i landet i forhold til de 20 % fattigste. Disse to metoder uddybes i figur 4.3.

4.2.1 Gini-koefficienten

Det mest anvendte økonomiske ulighedsmål i Danmark er imidlertid gini-koefficienten. Gini-koefficienten blev opfundet af den italienske statistiker Corrado Gini (1884-1965) og sammenligner den faktiske indkomstfordeling i et samfund med den hypotetiske situation, at indkomsterne er fordelt helt lige i befolkningen. Dette er vist i figur 4.4.

FIGUR 4.2 DEN ØKONOMISKE ULIGHEDS UDVIKLING I DANMARK. TRE FORSKELLIGE ULIGHEDSMÅL (I PROCENT)

Kilde: Danmarks statistiske 10-årsoversigt 2013.

FIGUR 4.3 FORSKELLIGE ØKONOMISKE ULIGHEDSMÅL

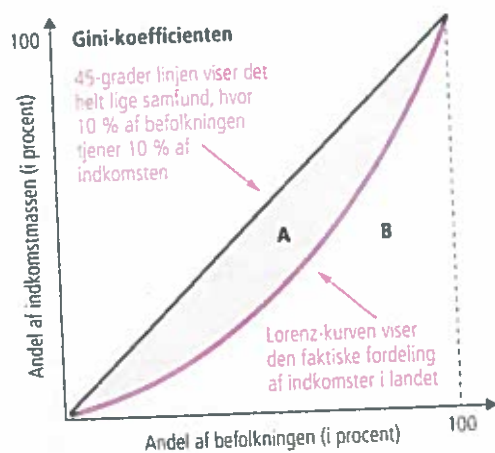
Ulighedsmål	Hvad betyder målet
Den maksimale udjævningsgrad	Måler, hvor stor en del af den samlede indkomst som skal flyttes fra personer med indkomst over gennemsnittet til personer med en indkomst under gennemsnittet. Kaldes også Robin Hood-indekset.
80/20-uligheds-målet	Ser på forholdet mellem, hvor stor en del af de samlede disponible indkomster henholdsvis de rigeste 20 % og de fattigste 20 % har – benævnt 80/20- forholdet.

Beregning

Den maksimale udjævningsgrad ligger mellem 0 % (den helt lige indkomst, hvor alle har samme indkomst) og 100 %, hvor en person har hele indkomsten. I Lorenz-kurven (se nedenfor) kan den maksimale udjævningsgrad aflæses som den maksimale afstand mellem Lorenz-kurven og 45-graders-linjen, hvor hældningen på Lorenz-kurven er én.

Forholdet mellem de rigeste 20 % og de fattigste 20 % er steget fra 3,42 til 4,36. Dvs. at hvis de fattigste 20 % i befolkningen har en gennemsnitlig årlig disponibel indkomst i 2011 på 120.000 kr. eller 10.000 kr. om måneden, så har de rigeste 20 % en gennemsnitlig indkomst på 523.200 kr. eller 43.600 kr. pr. måned.

FIGUR 4.4 LORENZ-DIAGRAMMET

Kigger vi på ovenstående figur, illustrerer denne, hvordan vi finder frem til gini-koefficienten. Den skarpt optrukne sorte linje kalder vi diagonal-linjen. Denne illustrerer, hvordan fordelingen af indkomster ville se ud, hvis indkomsterne var helt lige fordelt i befolkningen. Hvis vi forestiller os et samfund, hvor indkomsten samlet var 1.000 kr.

om måneden, og der var 10 personer i landet, ville alle tjene 100 kr. om måneden. Dette ville betyde, at gik vi 10 % ud af x-aksen, skulle vi tilsvarende gå 10 % op af y-aksen for at finde denne gruppes andel af indkomsten. Den skarpt optrukne røde kurve (Lorenz-kurven) illustrerer modsat den faktiske indkomst i landet, som er et mål for, hvor meget personerne i samfundet rent faktisk tjener. Hvis vi her rangerer folk efter indkomst og antager, at personen med laveste indkomst tjener 3 kr. om måneden, vil vi gå 10 % ud af x-aksen (fordi han repræsenterer en tiendedel af befolkningen) og tilsvarende gå 3 kr. op ad y-aksen og markere dette punkt. Den, som tjener næstmindst, tjener fx 4 kr., hvorefter vi går yderligere 10 % ud af x-aksen (den næste person udgør ligeledes 10 % af befolkningen), og nu markerer vi 7 kr. på y-aksen, fordi vi lægger disse to personers indtægter sammen. Nu opstår det faktum, at de laveste 20 % af befolkningen i vores samfund (2 ud af 10) tjener 7 % af den samlede indkomst i landet. Denne fremgangsmåde følges nu for den resterende befolkning, og

Lorenz-kurven opstår. Gini-koefficienten findes nu som forholdet mellem hele arealet under diagonal-linjen (Areal A + B) og arealet mellem Lorenz-kurven og diagonal-linjen (markeret med et A). Med andre ord kigger vi på, hvor langt Lorenz-kurven er presset i retning af højre nederste hjørne, som indikerer niveauet af økonomisk ulighed.

Formlen for måling af Gini-koefficienten

$$= \frac{A}{A+B}$$

Resultatet af denne beregning er, at jo større ulighed der findes i en befolknings indkomster, desto større bue vil der være på Lorenz-kurven, og desto mere presses den ud mod højre nederste hjørne. Sidder én person på hele indtægten i landet, vil

Lorenz-kurven være en lodret streg fra 100 %-mærket og op til diagonal-linjen, og gini-koefficienten vil blive 1, da areal A vil blive det samme som areal A+B. Modsat vil gini-koefficienten blive 0, hvis alle tjente det samme, da areal A ville blive 0³. Gini-koefficienten kan optræde som decimaltal (fx 0,26) eller som %-tal (fx 26).

4.3 Ulighedens udvikling i Danmark

Anvender vi gini-koefficienten til at analysere den økonomiske uligheds udvikling i Danmark, så bekræfter denne målemeto-

5. I særlige tilfælde kan gini-koefficienten være over 1, fx hvis der er mange med negative indkomster (gæld).

FIGUR 4.5 GINI-KOEFFICIENTEN SOM ULIGHEDSMÅL

- Hvad skal vi være opmærksomme på, når vi præsenteres for gini-koefficienten?
- Er indkomsten opgjort som nettoindkomst (efter skat) eller bruttoindkomst (for skat)?
 - Er indtægterne opgjort på familieniveau eller individniveau?
 - Normalt vil gini-koefficienten ikke indeholde:
 - formuefordelingen i landet
 - den omfordeling, som sker via serviceydelser
 - den omfordeling, som sker via de indirekte skatter, fx moms og afgifter.

Fordele og ulemper ved gini-koefficienten som ulighedsmål

Fordele	Ulemper
Simpelt mål for økonomisk ulighed	Kigger kun på økonomisk ulighed, dvs. medtager ikke fordelingen af andre ressourcer som kulturelle eller sociale ressourcer
Sammenfatter den økonomiske ulighed i et tal	Siger ikke noget om indkomstniveauet i samfundet, fx kan et rigt og fattigt land have samme indkomstfordeling. Derfor bør gini-koefficienten kombineres med andre økonomiske niveau-mål som fx BNP pr. indbygger.
Gini-koefficienten er alment accepteret som ulighedsmål i de fleste lande og organisationer	Samme gini-koefficient kan fremkomme ved forskellige indkomstfordelinger
Kan sammenlignes på tværs af lande og regioner	Medtager ikke indtægter, som går uden om det normale indtægtssystem, fx betaling i naturalier
Kan bruges til at se på udviklingen af indkomsternes fordeling over tid	Siger ikke noget om uligheden i livsindkomster, fx at studerende senere i livet har udsigt til en større indkomst

TABEL 4.1 DEN DISPONIBLE INDKOMSTFORDELING FOR FAMILIER. 2000-2011 I KVINTILER (FEMTEDELE). PROCENT.

	2000	2005	2008	2009	2010	2011
1. kvintil	6,9	6,4	4,8	5,2	5,4	5,4
2. kvintil	11,7	11,4	11,6	11,6	11,2	11,1
3. kvintil	16,6	16,4	16,6	16,6	16,2	16,1
4. kvintil	24,7	24,5	24,9	24,9	24,5	24,4
5. kvintil*	40,1	41,3	42,1	41,7	42,7	43,0
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Maks. udjævningsprocent	24,8	25,8	27,0	26,6	27,2	27,4

*1) 5. kvintil er den rigeste femtedel i befolkningen.

Note: Indkomsterne i tabellen tager ikke højde for, hvor mange der skal leve af indkomsten i familien (det koster mere at være en stor familie end én person) og tager heller ikke højde for stordriftsfordele, dvs. at en stor familie fx ikke behøver den samme indkomst pr. familiemedlem som familien på én person for at opnå samme velstand.

Kilde: Social årsrapport, Casa, 2013, side 33.

nederste indkomstgrupper også stiger i indkomst (se ulighedscitaterne i kapitel 1). Som vi skal se senere, er denne distinktion tvivlsom, da andre vil hævde, at begge ulighedsformer er „dårlige“ i den forstand, at stigende ulighed, uanset formen, generelt har en række skadelige konsekvenser for samfundet som helhed (se i den forbindelse kapitel 7 og kapitel 11).

4.4 Hvilke kerne-elementer har betydning for den økonomiske ulighed?

Når Danmark i mange år blev benævnt som „verdens mest lige land“, skyldes det, at vi i Danmark har haft nogle ulighedsreducerende elementer, som har skubbet Lorenz-kurven op mod diagonal-linjen og dermed skabt mere økonomisk lighed. Dette er sket med en styrke, som har været kraftigere end i andre lande i Europa og USA. Det Økonomiske Råd opstillede i

2005 en række faktorer, som kan være med til at kaste lys over, hvad der har bidraget til den store grad af lighed i Danmark. Det Økonomiske Råd peger blandt andet på det progressive skattesystem (de bredeste skuldre bærer de tungeste byrder) og indkomstoverførslerne (fx dagpenge og kontanthjælp). Kigger vi på figur 4.9, illustrerer den yderste røde bue den situation, at hvis folk ikke betalte skat eller ikke fik indkomstoverførsler i Danmark, ville gini-koefficienten være 45,6 (i 2005). Men vores progressive skattesystem presser Lorenz-kurven indad mod diagonalen med 5,6 procentpoint, dvs. at uligheden hermed lander på 40. Men det, som virkelig presser Lorenz-kurven indad, er overførselsindkomsterne. Denne presser yderligere indad med 15,8 procentpoint, hvilket betyder, at Danmark i 2005 lander på en gini-koefficient på omkring 24,2.

Vi kunne i denne sammenhæng tilføje yderligere to elementer, som presser på Lorenz-kurven, nemlig serviceydelserne fra det offentlige og de indirekte skatter (i form af moms og afgifter). De offentlige

IER.

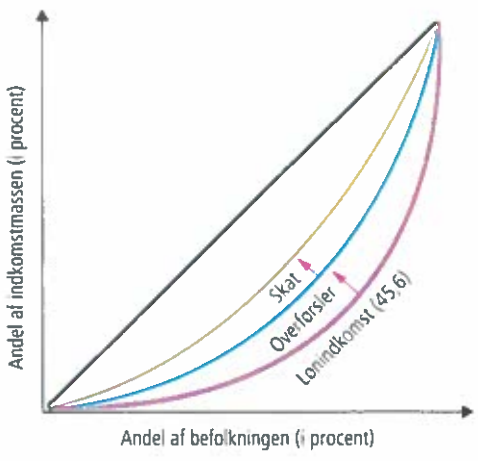
2011
5,4
11,1
16,1
24,4
43,0
100,0
27,4

1 i familien
 ftsfordele, dvs.
 å én person

in være med
 ar bidraget
 anmark. Det
 andet på
 de bredeste
 ler) og ind-
 ge og kon-
 4,9, illustre-
 situation, at
 er ikke fik
 rk, ville gini-
 5). Men vores
 sser Lorenz-
 i med 5,6 pro-
 ermed lander
 resser Lorenz-
 ndkomsterne.
 ad med 15,8
 r, at Danmark
 ficient på om-

nhæng tilføje
 i presser på
 iceydelserne
 ekte skatter
 De offentlige

FIGUR 4.9 GINI-KOEFFICIENTEN

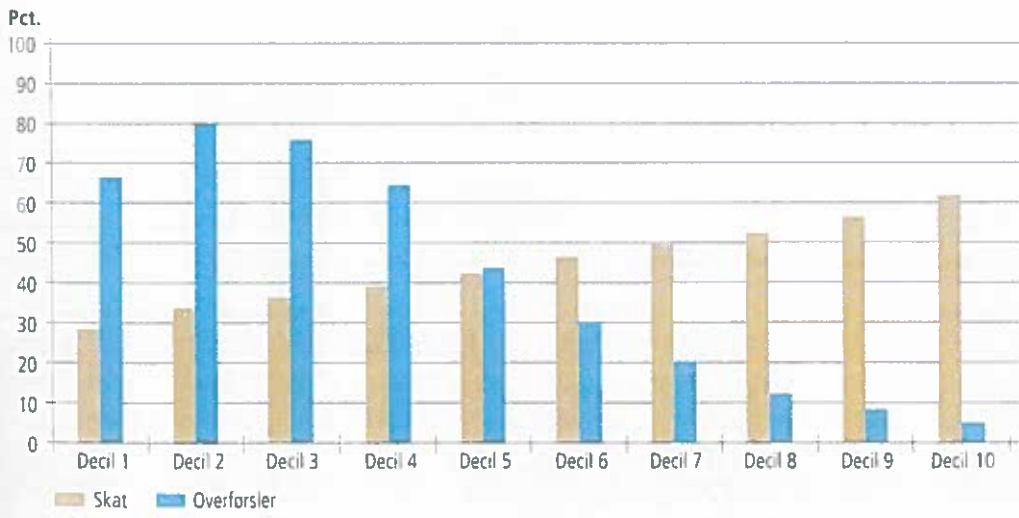

serviceydelser virker omfordelende ved, at de er et indirekte tilskud i forhold til den situation, hvor de pågældende serviceydelser skulle købes. Eksempelvis får en gymnasieelev et indirekte tilskud på 80.000 kr.

om året. Ifølge Økonomi- og Indenrigsministeriet er de offentlige serviceydelser faktisk ret ulighedsreducerende, da de reducerer gini-koefficienten med ca. 5 procentpoint⁷. Ministeriet skriver i en redegørelse fra 2013, at „trækket på den offentlige service typisk indtræder i aldersgrupper, hvor den gennemsnitlige indtægt er ret lav“, samt at nogle serviceydelser, fx friplads i daginstitutioner, er direkte indkomstafhængige. Personer i den nederste halvdel af indkomstpyramiden modtager næsten 60 % af de offentlige serviceydelser, mens samme gruppe kun tegner sig for 35 % af den samlede disponible indkomst. De indirekte skatter er det eneste element i denne sammenhæng, som øger den økonomiske ulighed. Dette skyldes, at lavindkomstgrupperne har en større forbrugskvote

7. Stor omfordeling via offentlig service. Økonomi- og Indenrigsministeriet, april 2013.

FIGUR 4.10 OMFORDELLENDE EFFEKTER AF SKATTER OG INDKOMST-OVERFØRSLER

Anm.: Beregningerne er foretaget ved at opdele indkomsterne i deciler og derefter beregne, hvor stor en del henholdsvis indkomstoverførsler og skatter udgør af den disponible indkomst i de enkelte deciler.
 Kilde: Det Økonomiske Råd, 2011.

(dvs. en større del af deres indkomst går til forbrug) end de højere indkomstgrupper, og dermed kommer de indirekte skatter, som moms og afgifter, til at udgøre en større andel af disse gruppers disponible indkomst. Ifølge de økonomiske vismænd og Finansministeriet bevirker de indirekte skatter, at gini-koefficienten stiger med ca. 3,5 procentpoint. Indirekte skatter siges også at være degressive, da de vender den tunge ende nedad, modsat de progressive indkomstskatter.

Inden vi går videre, er det værd at gøre sig en enkelt overvejelse om, hvorfor det netop er indkomstoverførslerne, som bidrager så stærkt til reduktion i den økonomiske ulighed og ikke skatten. Forklaringen skal findes i figur 4.10, hvor vi ser, at indkomstoverførslerne primært tilfalder folk med de lave indkomster. Trappen med indkomstoverførslerne er „stejl“, hvilket indikerer, at indkomstoverførslernes andel af den samlede disponible indkomst falder hurtigt i takt med vi bevæger os op i de højere indkomstdeciler. Dette signalerer en skarp omfordelingsprofil, hvor indkomstoverførslerne udgør en stor andel af lavindkomstgruppernes disponible indkomst, mens de udgør en lille del af de højeste indkomstgrupperes disponible indkomst. Hvad angår den progressive skat ses en tilsvarende omfordelingstendens, men slet ikke så kraftig. Her stiger skatteprocenten kun langsomt fra indkomstdecil til indkomstdecil, hvilket indikerer, at skattens andel af indkomsten forøges i et langsommere tempo, hvilket reducerer den omfordelende effekt.

4.5 Formueforholdene

En af de ting, som vi ikke har været så meget inde på endnu, er formueforholdene, som normalt heller ikke er indeholdt i

gini-koefficienten (det er dog muligt at udregne en gini-koefficient for formuen), men som faktisk er endnu mere ulige fordelt i befolkningen end indkomsterne. I Danmark har vi ikke en rigtig god formuestatistik, da man ophørte med at registrere formuerne, i forbindelse med at man afskaffede formueskatten i midten af 1990'erne. Men Arbejderbevægelsens Erhvervsråd har prøvet at komme nærmere et svar ved at regne på arven fra afdøde forældre. Tallene viser meget store forskelle i arv fordelt på de forskellige indkomstgrupper. Deler vi således de afdøde op i 10 lige store grupper efter størrelsen på deres nettoformuer på dødstidspunktet, ser vi, at de 10 % med den laveste gennemsnitsformue faktisk i gennemsnit efterlader gæld til de efterladte, mens de 10 %, som efterlader den største formue, efterlader næsten 4,3 millioner i gennemsnit til deres efterkommere. Boligejerne efterlader tilsvarende en stor arv. I gennemsnit efterlader en boligejer en nettoformue på 1,9 millioner kr. i gennemsnit til sine efterkommere, mens personer i almene boliger blot efterlader 216.000 kr. i gennemsnit. Forskellen i formuerne er vokset siden 1997.

Kigger vi til sidst på de børn, som modtager arven, er der ligeledes en klar sammenhæng mellem størrelsen af arven og børnenes egen indkomst. Desto større arv, desto højere er børnenes egen formue og indkomst. De 10 % af de efterladte, som har afdøde forældre med de største formuer, har en gennemsnitlig indkomst for skat på knap 530.000 kr. om året. Det er næsten dobbelt så meget, som de 10 %, hvis forældre havde de mindste formuer. Det samme gælder børnenes formuer, hvor de 10 %, som står til at modtage den største arv, selv har en nettoformue på næsten 1 million kr. i gennemsnit. De 10 %, som arver mindst